

Kronika

2017 m. sausio 5 d. Švietimo ir mokslo ministerijos Ovaliojoje salėje buvo perskaityta *Metų paskaita* „Reformacijai – 500. Istorinio, kultūrinio ir dvasinio palikimo paraštėje...“ Ją skaitė doc. dr. Deimantas Karvelis.

Šiuo renginiu prasidėjo metai, per kuriuos minima 500 metų sukaktis nuo Reformacijos pradžios ir kuriuos Lietuvos Respublikos Seimas paskelbė Reformacijos metais. Išsamią informaciją apie Reformacijos metų minėjimo renginius, leidinius galima rasti tam skirtoje interneto svetainėje: <http://reformacija500.lt/>

Renginio organizatoriai Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčia – Sinodu ir Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios konsistorija.

Metų paskaitos įrašą galima rasti internete: https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=6YEM8mzyVUU

2017 m. sausio 6 d. Lietuvos mokslų akademijoje įvyko Nacionalinei mokslo premijai nominuotos doc. dr. Dalios Dilytės-Staškevičienės pranešimas-diskusija „Kas man Hekuba ir kas aš Hekubai? – Kas mums Kristijonas Donelaitis ir kas mes jam?“ Paskaitos metu buvo siekiama atsakyti į klausimus: ar iš tiesų Kristijonas Donelaitis yra vienas svarbiausių lietuvių rašytojų ir mūsų literatūros klasikų? Kokie poeto talento raiškos ypatumai? Kaip jo kūryba atrodo Europos literatūros istorijos kontekste?

2017 m. kovo 7 d. Lietuvos mokslų akademijoje geriausiems Lietuvos mokslininkams įteiktos 2016 m. Lietuvos mokslo premijos.

Humanitarinių ir socialinių mokslų srityse už fundamentinius ir taikmuosius tyrimų darbus buvo apdovanoti Dalia Emilija Dilytė-Staškevičienė –

už darbų ciklą „Kristijono Donelaičio tyrimai“ (2001–2015) bei Darius Staliūnas – už darbų ciklą „Rusijos tautinė politika ir tarptautiniai santykiai XIX a. Lietuvoje (2002–2015)“.

Dalia Dilytė savo darbais atvėrė plačius kultūrinius Kristijono Donelaičio kūrybos kontekstus ir naujomis įžvalgomis esmingai papildė jos tyrimus. Pastaraisiais metais Dilytė savo mokslinius interesus telkė į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Prūsų Lietuvos literatūros tyrimų problemas. Jos moksliniai darbai išsiskiria tiek fundamentalumu, tiek aktualumu mokslinei bendruomenei bei visai visuomenei. Juos charakterizuoja ilgamečių Antikos kultūros ir literatūros tyrimų nulemtas bruožas – lietuviškieji kultūros reiškiniai ir senosios raštijos faktai matomi plačiame pasaulinės raidos lauke, išvelgiamos jų sąsajos su pamatiniais šaltiniais, visų pirma su Antikos tekstais ir vėlesne europine literatūrine tradicija.

Kaip tik tuo pasižymi Kristijonui Donelaičiui skirtos monografijos *Kristijonas Donelaitis ir Antika* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005) ir *Kristijono Donelaičio pasakėčios* (Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014). Abi monografijos parašytos turint du vienas kitą papildančius tikslus: 1) išryškinti iki šiol nepastebėtus pirmojo lietuvių literatūros klasiko Donelaičio talento bruožus ir 2) pažvelgti į Donelaičio kūrybą Europos literatūros kontekste, nes šis aspektas nėra sulaukęs reikiamo tyrėjų dėmesio.

Monografijoje *Kristijonas Donelaitis ir Antika* pirmiausia atkreiptas dėmesys į visiškai netyrinėtą dalyką – Donelaičio santykį su antikinė filosofija. Nagrinėjant išlikusią vokiško eiliuoto paguodos laiško ištrauką, sąlygiškai vadinamą eilėraščiu „Ihr Schatten schneller Zeit“, parodoma, kad šis eilėraštis nėra eilinis proginis kūrinys, kokie buvo paplitę XVIII a. Vartodamas graikų filosofų Herakleito ir Demokrito veikalų fragmentuose randamas sąvokas *Alles* ir *Nichts*, Donelaitis jame išreiškė Herakleito skelbtą pasaulio visybę arba Visa (*Alles*) apimančią priešybių kaitą, nepaliamąją bėgimą, kontrastus ir susieja tai su atomistinės teorijos kūrėjo Demokrito teiginiu apie Nieko (*Nichts*) arba Tuštumos buvimą. Antikinės filosofijos atgarsių randama ir *Metuose*. Čia pavaizduotą gerojo amtsroto mirties epizodą (VD 217–258; ŽR 496–509) daugelis tyrinėtojų iki šiol laikė komišku, nes labai smarkiai sielvartaujantys dėl juos palikusio pono būrai atrodo juokingai. Autorės nuomone, didelio gedulo paveikslas pagrindas yra filosofinis. Šiame epizode sprendžiamas filosofinis saiko reikalingumo ir reikšmės klausimas. Panašios

mintys reiškiamos Donelaičio epochoje populiarių autorių Cicerono, Senekos, Plutarcho veikaluose.

Kitame monografijos skyriuje iširtos *Metų* veikėjų pasakytos kalbos ir nustatyta, kad poemoje randami visi trys antikinės retorikos išskirti kalbų tipai ir visos kalbos sudarytos pagal antikinės retorikos taisykles, visų kalbų sakytojai pateiktus teiginius nuosekliai ir logiškai plėtoja ar įrodinėja. Dauguma *Metų* kalbų yra labai proporcingai sudėtos. Donelaitis neperėmė nei antikinėms kalboms būdingų mitologijos, nei Senovės istorijos pavyzdžių. Jis pasinaudojo tik antikinės retorikos formos principais.

Ištyrusi *Metų* sąsajas su antikiniais epais autorė konstatavo, kad Donelaitis pasinaudojo pagrindiniais antikinių epų poetikos principais. Dialoginės poemos kalbų grupės yra panašiausios į Homero epų dialogus. Lietuvių poetas, kaip ir Homeras, labiau mėgo ne dviejų, o kelių asmenų pokalbius. Tas pats kalbėtojas *Metuose*, kaip ir Homero poemose, pasako po keletą kalbų. Matyti, kad dialoginiuose *Metų* blokuose vieno personažo kalbėjimas dažnai tarsi truputį užslenka ant kito veikėjo žodžių: pirma einančios kalbos pabaiga turinio požiūriu esti susijusi su kitos kalbos pradžia arba su visa kalba. Taip pasiekama ne tik struktūrinio poemos vieningumo, bet ir semantinės kūrinio vienybės, nes pokalbių dalyviai pasirodo kaip labai susiję tam tikros visuomenės grupės atstovai.

Tyrėjai iki šiol teigė, kad įvairūs išvardijimai poemoje išreiškė poeto polinkį į konkretumą, valstietišką norą detalizuoti. Monografijoje parodyta, kad Donelaičio epo katalogai prisotinti gilesnės prasmės. Katalogu vadinamas išskaičiavimas yra būtinas epinio kūrinio elementas, juo epo autorius tarsi įtvirtina kiekvieno paminėto daikto ar reiškinio egzistenciją. Taigi *Metuose* įvardydamas ne tik žmones, bet ir paukščius, graužikus, vabzdžius, žvėris, gyvulius, javus, daržoves, grybus, maisto produktus Donelaitis stengia neleisti jiems pasilikti nebūtyje ir pašaukia juos būti.

Monografijoje pabrėžiama, kad Donelaitis nekartojo nei grynojo herojinio, nei grynojo didaktinio epo principų. Pasinaudodamas ir vieno, ir kito epo duotybėmis, sukūrė visiškai naują kūrinį ir žanro, ir siužeto prasme. Iš antikinio didaktinio epo į *Metus* atkeliavo pamokymų ir patarimų nuostata. Su Homero ir Vergilijaus didaktiniais epais galima sieti *Metų* tematikos (žemės ūkio darbų tema) aspektus. Su herojiniu epu sieja veikalą persmelkusi viežlybumo (tobulo dorumo) idėja, atitinkanti graikų epų sąvoką ἀρετή arba

romėnų *virtus*. Iš herojinio epo Donelaitis nusižiūrėjo ir veikėjų kategoriją bei su ja susijusius elementus: dialogą, hiperbolizuotus veiksmus etc. Taigi Donelaitis sukūrė ypatingą, dar Europos literatūroje negirdėtą epo rūšį, sudarančią didaktinio ir herojinio epų sintezę.

Pasinaudodama savo donelaitikos tyrimų įdirbiu, mokslininkė kaip tolesnį tyrimų objektą pasirinko Donelaičio pasakėčias. Monografija *Kristijono Donelaičio pasakėčios* – tai pirmas toks fundamentalus ir visiškai savitas darbas, atskleidžiantis Donelaičio pasakėčių vietą Europos kontekste, jo žodyno, stilstikos ir poetikos savitumus. Mokslininkė pasirinko detalų mokslinio komentaro metodą, iki šiol tokia apimtimi netaikytą tiriant senosios lietuvių literatūros paminklus.

Monografijos skyriuje „Siužetai“ ištirtos Donelaičio pasakėčių siužetų sąsajos su kitų tautų pasakėtininkų, poeto pirmtakų ir amžininkų, siužetais. Konstatuota, kad autorei nepavyko aptikti pasakėčių, panašių į lietuvių poeto pasakėčias „Rudikis jomarkininks“ ir „Pasaka apie šūdvalilį“. Kol neirodyta kitaip, reikėtų manyti, kad jų siužetus sugalvojo pats Donelaitis. Kitose keturiose pasakėčiose („Lapės ir gandro česnis“, „Šuo Didgalvis“, „Vilks provininks“, „Aužuols gyrypelnys“) galima išvelgti vienokių ar kitokių bendrų bruožų su kitų laikų ir šalių rašytojų kūrinėliais: tie patys veikėjai, panaši veiksmo eiga, kai kur panašus leksikos pobūdis, moralų teiginiai. Tačiau pabrėžtina, kad šios pasakėčios nėra kitų kūrinėlių kopijos, visos jos paženklintos originalumo ženklais. Padaryta išvada, kad Donelaitis laikėsi tų pačių principų, kaip ir kiti XVIII a. pasakėčių kūrėjai.

Skyriuje „Eilės“ tirta pasakėčių eilėdara. Pasirinktas akcentinės (dar vadinamos tonine) eilėdaros tyrimas, nes šios eilėdaros principai Donelaičio hegzametre yra ryškesni. Ištirtas kiekvienos eilutės pėdų ir cezūrų pobūdis. Vadovaujantis Alekso Girdenio metodika atrasta, kad be akcentinės eilėdaros sluoksnio pasakėčių hegzametuose, kaip ir *Metuose*, esama kvantitatyvinės (arba metrinės) eilėdaros bruožų, bet akcentinės eilėdaros elementai turi daugiau svorio ir yra pastovesni. Pasakėčiose vyrauja spondėjinės pėdos ir pentemimerinė cezūra. Tyrimo rezultatai rodo, kad akcentinės eilėdaros požiūriu Donelaičio pasakėčių eilėdara yra taisyklinga ir brandi, o ryškus kvantitatyvinės eilėdaros sluoksnis ją labai gražiai papildo ir praturtina.

Skyriuje „Žodžiai“ tirta pasakėčių leksika ir siekta nustatyti pasakėčių žodyno pobūdį ir ypatumus, išsiaiškinti jo ryšį su *Metų* leksika. Aprašius ir

patikrinus kiekvieną žodį buvo nustatyta, kad iš pasakėčiose pavartotų 782 skirtingos reikšmės žodžių tik 21 žodžio nėra *Metuose*. Padaryta išvada, kad pasakėčių leksika yra tvirtai prigludusi prie *Metų* leksikos: pasakėčiose pavartoti tie žodžiai, kurie yra ir poemoje. Kitas leksikos tyrimo aspektas parodė, kad absoliučios Donelaičio pasakėčių žodžių daugumos jau būta pirmuosiuose lietuvių literatūros raštuose, ir Donelaičio pasakėčių leksika kokybiškai nesiskiria nuo poeto pirmtakų, dažniausiai pateikusių religinio turinio raštus, leksikos.

Skyriuje „Vaizdai“ aptarti Donelaičio pasakėčių vaizdų poetikos ypatumai. Čia pateiktas epiškumo, svarbiausio Donelaičio pasakėčių principo, tyrimas. Atkreiptas dėmesys į tai, kad pasakėčių antraštės, ne tik pristatančios veikėjus, bet ir apibūdinančios juos arba pasakėčios situaciją, dera prie parataktiniu ir kumuliatyviu vaizdo kūrimo principais parašyto pasakėčių teksto. Vadovaujantis tais pačiais epinės gausos principais sukurti ir dialogai. Parataktiniam ir kumuliatyviniam principui paklūsta ir epinių formulių funkcionavimas. Detalizavimo, tikslinimo, patvirtinimo ir įtvirtinimo siekių suformuotas nuoseklus dėstymas ir išsamus jausmų išsakymas, epinių formulių kartojimas ir hegzometro eilėdara sudaro nepakartojamą sodrių, raiškių epinio pobūdžio pasakėčių pasakojamosios dalies vaizdų vienį.

Apibendrinant tyrimo medžiagą pateikta hipotezė, kad ir pasakėčių, ir *Metų* kalbėjimas ne tik tais pačiais žodžiais, bet ir tais pačiais junginiais, vadovavimasis vienodais jų vartosenos principais, rodo, jog pasakėčios yra tvirtai prigludusios prie *Metų*, ir Donelaitis jas parašė ne kūrybinio kelio pradžioje, kaip iki šiol buvo teigiama, o maždaug tuo pačiu laiku, kaip ir *Metus*. Monografijos pabaigoje pabrėžta, kad Donelaitis vertintinas ne vien kaip lietuviškos literatūrinės pasakėčios žanro kūrėjas. Reikšminga ir tai, kad jis gali stovėti tarp kitų Europos pasakėčių autorių kaip originalus kūrėjas. Ši monografija esmingai pagilino ir patikslino ligšiolines žinias apie Donelaičio palikimo dalį, ji keičia gana siaurą pasakėčių suvokimą ir bus fundamentalus atramos taškas tyrimams ateityje.

Donelaitianos ciklo darbų rengimo metu vykdyti tyrimai atsispindi ir paskelbtuose 14-oje mokslinių straipsnių bei recenzijų.

Dalia Dilytė moksliniais donelaitikos tyrimais ne tik įnešė svarų indėlį į literatūros mokslą, bet pastaraisiais metais ypač aktyviai įsijungė ir į Kristijono Donelaičio kūrybos populiarinimą. Jubiliejiniiais 2014-aisiais Donelaičio

metais ji dalyvavo gausybėje renginių – mokyklose, knygų mugėse, konferencijose ir kt. – pažindindama Lietuvos visuomenę su naujausiais savo moksliniais rezultatais ir populiarindama Donelaičio, kaip Mažosios Lietuvos kultūros šviesulio, veiklą bei kūrybą.

Dar apie premiją ir premijuotus darbus žr.: http://www.lma.lt/uploads/files/LMP_laureatai_2016.pdf

2017 m. balandžio 12 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje buvo atidaryta paroda „Pranciškaus Skorinos Rusėniškajai Biblijai – 500“.

Vienas iš reikšmingiausių parodos eksponatų – Prahoje 1517–1520 m. atskiriomis knygomis Pranciškaus Skorinos išleista *Rusėniškoji Biblija* – atvežta iš Vokietijos, iš Aukštutinės Lužicos krašte esančio Gerlico miesto. Parodą atidarant retą leidinių pristatė Aukštutinės Lužicos mokslinės bibliotekos direktorius Matthias Wenzelis. Renginį vedė LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas.

Pranciškaus Skorinos išleista *Rusėniškoji Biblija* buvo eksponuojama bibliotekos vestibulyje, kiekvieną dieną atverčiant kitos Šventojo Rašto dalies vietą. Parodoje taip pat buvo eksponuojami leidiniai, dokumentai ir skaitmeniniai jų vaizdai, pasakojantys apie Skoriną, jo gyvenimą, darbus bei aplinką ir saugomi įvairiose Lietuvos, Baltarusijos, Čekijos, Vokietijos bei kitų kraštų atminties institucijose. Parodos idėjos autorius Sigitas Narbutas, rengėjai – Rima Cicėnienė, Sigitas Narbutas, Daiva Narbutienė. Paroda veikė iki gegužės 30 d.

Įvairiose Europos bibliotekose yra išlikusių pavienių *Rusėniškosios Biblijos* knygų (pavyzdžiui, viena iš jų – Skaičių knyga – saugoma LMA Vrublevskių bibliotekoje). Giorlico egzempliorius unikalus tuo, kad čia į vieną knygą įrištos veik visos Prahoje Skorinos išleistos Šventraščio dalys. Tokio konvoliuto kitos pasaulio bibliotekos neturi.

1517–1520 m. Prahoje pasirodžiusi *Rusėniškoji Biblija* Šventraščio vertimų bei jų leidimų istorijoje užima labai garbingą vietą. Ji yra pirmoji, ankstyviausioji Senojo Testamento bažnytine slavų kalba publikacija, kuriai panaudotos spausdinimo staklės. Iki šio leidimo Biblija buvo išspausdinta vos keliomis šnekamosiomis kalbomis: italų, vokiečių ir čekų. Kadangi paskiras ST knygas Skorina palydėjo šnekamąja rusėnų kalba rašytomis pratarmėmis, į šią garbingą eilę ketvirtuoju numeriu galime įrašyti ir jo *Rusėniškąją Bibliją*. Tekstai iki šiol žavi humanistinėmis, etinėmis ir edukacinėmis leidėjo aspiracijomis.

1522-aisiais Skorina jau Vilniuje išleido *Mažąją kelionių knygėlę*, o 1525-aisiais – dar vieną knygą, šiandien žinomą *Apaštalo* pavadinimu. Šiais darbais iš Polocko kilęs rusėnas ne tik atvertė naują, itin reikšmingą lapą Lietuvos rusėnų raštijoje, pradėjo spausdinto žodžio LDK istoriją, bet ir paliudijo keletą dalykų, esmingai charakterizuojančių tiek jo – Renesanso žmogaus, tiek jo tėvynės – įvairiakalbės, įvairiautės senosios Lietuvos, pasiruošimą kultūros inovacijoms. Minėti leidiniai šiandien mums parodo tuos kelius bei tas erdves, kuriomis kultūros naujovės pasiekė ir Skoriną, jo aplinką, ir jo tėvynę – Lietuvos Didžiąją Kunigaikštiją.

PAGAL LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOS
KOMUNIKACIJOS SKYRIAUS INFORMACIJĄ

2017 m. balandžio 26 d. Bažnytinio paveldo muziejuje vyko Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus knygos *Maršalo lazda, parodyta laidojant LDK maršalą Joną Stanislovą Sapiegą* sutiktuvės. Leidinį pristatė prof. habil. dr. Eugenija Ulčinaite, dr. Viktorija Vaitkevičiūtė, dr. Jolita Sarcevičienė ir dr. Jolita Liškevičienė, renginį vedė doc. dr. Mintautas Čiurinskas, pristatyme skambėjo ansamblio *Vilniaus klarnetai* atliekama muzika.

Ši knyga yra pirmoji Sarbievijaus vienintelio išlikusio lenkiško pamokslo, kurio originalas publikuotas Vilniuje 1635 m., publikacija lietuvių kalba. Garsusis jėzuitas dažniausiai pristatomas kaip iškiliasias LDK Baroko poetas, XVII a. išgarsėjęs visoje Europoje, ir pamirštama paminėti, kad jo talentas skleidėsi ne tik poezija, bet ir Baroko laikotarpiu itin populiariu pamokslo žanru. Nors pats Sarbievijus nebuvo itin patenkintas karališkojo pamokslininko pareigomis, kurias gavo eiti gyvenimo pabaigoje ir kurios reikalavo daug jėgų bei laiko sąnaudų, tačiau ir šioje srityje buvo nepralenkiamas. Mokslininkai jo veikalą vertina „kaip puikų Baroko retorikos ir pamokslininkystės pavyzdį“. Simboliška, jog knygos pristatymas vyko toje pačioje vietoje – Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje, kurioje XVII a. buvo pasakyta ši laidotuvių kalba ir tebėra išlikęs Jono Stanislovo Sapiegos antkapinis paminklas.

Pamokslo vertėja iš lenkų kalbos Eugenija Ulčinaite pasidalino pastebėjimais, kilusiais verčiant šį barokinės homiletikos pavyzdį. Pristatymo metu profesorė daugiausia dėmesio skyrė kūrinio pavadinimo išvertimo problematikai, jo daugiasluoksniškumui, maršalo pareigybės istorinei raidai bei pačio pavadinimo etimologijai. Knygos sudarytoja ir įvadinio straipsnio autorė

Viktorija Vaitkevičiūtė akcentavo pamokslo intertekstualumą, cituojamų veikalų gausumą bei iššūkius, stengiantis juos identifikuoti. Leidinio recenzentė Jolita Sarcevičienė kvietė prisiminti „slypinčią už kūrinio“ Sapiegos asmenybę ir istorines aplinkybes (pvz., draugystę su valdovu). Taip pat priminė egzistuojančius šaltinius apie Jono Kazimiero tėvo Leono Sapiegos mirtį ir laidotuves (Alberto Stanislovo laišką ir dienoraštį). Dailėtyrininkė Jolita Liškevičienė pabrėžė pamokslo vizualinį aspektą – kaip tekstas susijęs su daile, kaip į jį galima žvelgti kaip į spektaklį su dekoracijomis (tarp kurių pagrindinė ir yra maršalo lazda), kuriame pagrindinis veikėjas ir buvo Sapiega. Buvo atkreiptas dėmesys į bažnyčioje, kurioje vyko renginys, išlikusį unikalų Jono Stanislovo Sapiegos portalinį antkapį bei senųjų tekstų šiuolaikiško pateikimo aktualumą.

SIMONA JASKELEVIČIŪTĖ

2017 m. gegužės 11–12 d. Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institute įvyko tarpdisciplininė mokslinė konferencija „Sodai: tradicijos, įvaizdžiai, simboliai Lietuvos kultūroje“.

Konferencijoje buvo siekiama aktualizuoti sodą kaip savitą kultūros fenomeną – gamtos ir žmogaus kūrinį, aptarti jo istorines ir dabartines raiškos formas, simboliką. Šia tema siekta atkreipti dėmesį į istorinį sodų ir parkų paveldą Lietuvoje, jų tyrimo ir išsaugojimo problemas, taip pat – su tema susijusius aktualius šiuolaikinės kultūros reiškinius. Kita vertus, buvo tikimasi ir platesnių sodo įvaizdžių ir simbolikos interpretacijų, paliečiant filosofinius ir religinius sodų tematikos aspektus.

Pranešimus skaitė kraštovaizdžio architektūros, dailės, kultūros ir literatūros istorikai, meno tyrėjai ir kūrėjai, filosofai, botanikai ir kiti besidomintys konferencijos problematika mokslininkai.

Minėtini sesijoje „Sakralinis sodo matmuo ir simbolika“ skaityti pranešimai, susiję su senąja Lietuvos kultūra ir raštija: dr. Jolita Liškevičienė (VDA Dailėtyros institutas), „Švč. Mergelės Marijos įvaizdžių sodas XVII a. Chaleckio Dvinaryje“; dr. Neringa Markauskaitė (LMAVB), „Jėzuitų namų sodai: projektai ir aprašymai“; dr. Mindaugas Paknys (LKTI), „Pažaislio kamaldulių sodai“. Taip pat du pranešimai, skirti Vilniaus vyskupo rezidencijai Verkiuose: dr. (hp) Rūta Janonienė (VDA Dailėtyros institutas), „Verkių sodai vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio laikais“, ir Dainius Labeckis (VDA Dailėtyros institutas), „Verkių parkas XVIII a. pabaigoje–XIX a. viduryje: erdvės ir prasmės me-

tamorfozė“, taip pat žvilgsnis į VU istoriją dr. Silvos Žilinskaitės, dr. Audriaus Skridailos (VU botanikos sodas) pranešime „Vilniaus Universiteto botanikos sodas nuo 1781 m. iki šių dienų: keletas štrichų sodo istorijai“.

Pranešimų pagrindu parengti straipsnius planuojama skelbti specialiaame *Acta Academia Artium Vilnensis* numeryje.

Konferencijos programa:

http://www.vda.lt/uploads/documents/files/Dail%C4%97tyros%20institutas/konferencijos_programa_sodai_.pdf

Konferencijos pranešimų tezės:

http://www.vda.lt/uploads/documents/files/Dail%C4%97tyros%20institutas/Konferencijos%20tezes_sodai_A5_www_su_virseliu.pdf

2017 m. gegužės 31 d. Lietuvių katalikų mokslo akademijos auloje buvo pristatyta knyga *Kaip atpažinti gerą ir blogą politiką: Politikos veidrodys* (Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2016). Šia proga pagrindinis pranešėjas buvo vienas iš knygos rengėjų prof. Alvydas Jokubaitis, pasiryžęs paaiškinti, „Kodėl nebegalime atpažinti gero ir blogo politiko?“ Atsakyti į klausimą „Ar tikrai mūsų politinė tikrovė tokia sujaukta, kad nebegalime pasakyti, kas yra kas?“ padėjo ir kiti diskusijos dalyviai – Darius Kuolys, Mantas Adomėnas ir Darius Baronas (pagrindinis knygos rengėjas).

Prof. Jokubaičiui teko vienu sykiu vykdyti dvigubą uždavinį – knygą pristatyti ir paskaityti paskaitą. Senosios 1666 metų knygos „dovanotoją“ Lietuvai Joakimą Skirmantą¹ profesorius pristatė kaip antimachiavellininką, kuris žiūri į politiką *sub specie aeternitatis*, žiūri iš Katalikų Bažnyčios (politikos) pusės. Gėrio ir blogio kova jam svarbesnė už politinę kovą, o būdo suderinti blogą moralę ir politiką nėra. Pastebėjęs, kad Skirmantas nepritaria minčiai, jog politikas turįs būti žvėris – pusiau liūtas, pusiau lapė, kad jis neišivaizduoja moralės kaip individų, visuomenės sutarties, kad jis moko pareigų, o ne teisių bei gina nustatytos tvarkos idėją, kalbėtojas atkreipė dėmesį į tam tikrą veikalo aktualumą – kaip jį buvo galima skaityti prieš 350 metų, taip ir dabar. Toliau buvo pateikta labai įdomių ir tik iš pirmo žvilgsnio paradoksalių sąsajų su šių laikų liberalų nuomone, jog apie moralę galima kalbėti tik išėjus iš politikos

¹ Knygos parašymo metu – Vilniaus katedros Valavičių koplyčios prepozitą ir Rietavo kleboną dekaną.

teritorijos, kadangi šiandienis pilietis gyvena teisingumo, o ne dorybių siekiu. Vertybė (liberalų) prilygsta ir dorybei, bet gali prilygti ir ydai. Nėra skirtumo, gerai ar blogai, svarbiausia, kad pilietis pasirenka. Tuomet iš politikos lieka teisė – taisyklės, procedūros. Nelabai lieka ir politikos... Vyksta politikos sunykimas, nes jos nemaitina žmonių įsitikinimai. Diskusijoje buvo prieita iki „minčių policijos“ dabartinėje visuomenėje ir kitų įdomių temų.

Pasisakęs Darius Kuolys pastebėjo, kad Skirmantas (su tikruoju veikalo autoriumi vokiečiu Wilhelmu Ferdinandu von Efferenu) siūlo savąją schemą, bet pasigedo įvaduose atskleistų kontekstų, kurie šį autorių / veikalą daro sudėtingesnį, t. y. vietinės tradicijos. Vienas iš jos elementų – jėzuitų mėgstamas autorius Ciceronas, savo veikaluose keliantis moralinius klausimus (*dignitas et utilitas* dilema) – ar gali būti naudinga tai, kas nėra kilnu? Net bajorėliai Lietuvoje lenkiškai skaitydavę Cicero traktatą „Apie priedermes“. Kai kada gali atrodyti, kad nekilnu yra naudinga, bet galiausiai pasirodo nenaudinga visuomenei ir respublikai. Machiavellis ateina į kultūrą ir pradeda ginčytis su Ciceronu senojoje mūsų visuomenėje, kurioje taip pat veikė ir Aristotelis (per Tomą Akvinietį). Viena iš šioje visuomenėje XVII a. I pusėje, iki Tvano katastrofos sklandžiusių idėjų – jei perlenkiam lazda siekdami vienybės, galim netekti *politėjos*. Buvo pateikta ir daugiau XVII a. politinės minties pavyzdžių.

2017 m. birželio 1 d. Vilniaus universiteto bibliotekoje įvyko jubiliejinis vakaras, kuriame pristatyta prof. Dainoros Pociūtės monografija *Nematomos tikrovės šviesa: Reformacijos Lietuvoje asmenybės ir idėjos*, taip pat prof. Pociūtės bibliografijos (1991–2017 m.) rodyklė.

Bibliotekos Baltojoje salėje buvo atidaryta ir paroda „Vilniaus universiteto profesorė Dainora Pociūtė. Reformacijos paveldo pėdsakais: nuo gimtinės Prūsų žemėje iki Sienos Italijoje“.

Renginį vedė doc. Deimantas Karvelis. Sveikinimo žodį tarė VU rektorius prof. Artūras Žukauskas, VU bibliotekos gen. direktorė Irena Krivienė. Diskusijoje dalyvavo doc. Darius Kuolys, prof. Rimvydas Petrauskas, prof. Arūnas Sverdiolas, Dalia Valikonytė.

Renginio vaizdo įrašą galima rasti [youtube.com](https://www.youtube.com).

Nes grožis rodo narsą.

Eglei Patiejūnienei (1964–2017) atminti

Negausus senosios literatūros tyrėjų būrelis dar sumažėjo. Staigiai ir skaudžiai mus ištiko Eglės Patiejūnienės mirtis. Netekome talentingos mokslininkės, kūrybiškos asmenybės.

Yra tamsos žmonės ir šviesos žmonės. Eglė buvo šviesos žmogus. Šviesus buvo jos veidas, šviesus protas, šviesūs liko darbai. Prasmingi darbai.

Senoji Lietuvos literatūra buvo Eglės pašaukimas ir likimas. Nemažai metų dėstė ją universiteto studentams, ir literatūra, daug kam ligi tol atrodžiusi neįdomi, nebeaktuali, Eglei ėmus apie ją kalbėti nušvisdavo naujomis spalvomis, virsdavo intriguojančiu fenomenu. Daugybė studentų veržėsi pas ją rašyti kursinių ir bakalaurinių darbų. Negailėjo jiems žinių, laiko, energijos. Šiandien jau per vėlu sakyti: gal galėjo labiau save patausoti. Turbūt negalėjo.

Senieji tekstai Eglę žavėjo, ir kuo buvo sudėtingesni, tuo, rodos, jai buvo įdomiau. Kai ne vienas iš mūsų sustodavo ir nuleisdavo rankas, susidūrę su barokinės literatūros daugiaprasmiaisiais klodais, aliuzijų gausa, painiomis metaforų pynėmis, skvarbus Eglės protas tik įgydavo pagreitį. Drąsiai ėjo į tuos labirintus ir dažniausiai rasdavo iš jų išėjimą.

Barokinis *acutum et argutum* konceptas, aiškinęs darnos ir nedarnos dermę, Eglei tiko kaip niekam kitam: jos mąstysenai, elgsenai, gal net gyvenimo būdui. Mokėjo kalbėti, „aštriai“, konceptualiai, tačiau nestokojo humoro, sąmojo, ironijos, žaismingumo. O jos užkrečiantį juoką turbūt ilgai visi prisiminsime.

1998 metais išleista Eglės Patiejūnienės monografija *Brevitas ornata. Māžosios literatūros formos XVI–XVII amžiaus Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės spaudiniuose* tapo tvirta atrama ir įkvėpimo šaltiniu menotyrininkams ir istorikams, lengvino heraldikos, emblematikos, elogijų ir inskripcijų tyrėjų darbą.

Paskutiniais, šiais metais išėjęs Eglės kartu su Lenkijos ir Lietuvos kolegomis parengtas ir jos išverstas XVII amžiaus tekstas – Pranciškaus Malkoto „Karų su turkais ir Livonijoje balsas apie šlovingo atminimo Joną Karolį Chodkevičių“ yra kartu paminklas jai pačiai. Ten esančios eilutės „nes grožis rodo narsą“ (*uroda znać daje o męstwie*) lieka mums kaip Eglės emblema, antikinės kalokagatijos tipas.

Tad atsisveikindami su Egle galime tik įsipareigoti tęsti jos pradėtus darbus ir palinkėti jai lengvos Vilniaus žemelės.

Sit tibi terra levis, Egle.

EUGENIJA ULČINAITĖ

2017 m. liepos 22 d.